



INFORMÁTOR

SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV

XII/2001/1

NITRA

OBSAH: Dôležité oznamy • Zúčtovanie ... • Návrh plánu ... • 50 rokov archeológie ... • Aktuality • Spoločensko-vedecké podujatia • Výstavy • Spomínane • Jubilanti v roku 2001 • Nové publikácie • Pozvánka • Redakčná výzva.

DÔLEŽITÉ OZNAMY

Zjazd slovenských archeológov 2001

Výbor SAS pri SAV oznamuje všetkým svojim členom a ďalším záujemcom, že uvedené podujatie sa uskutoční v dňoch 24.-25. apríla 2001 v prednáškovvej sále SAV v Nitre na Akademickvej ulici č. 2 (bližšie pozri priloženú pozvánku).

Návrh na zvýšenie členských poplatkov

Výbor Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV týmto predkladá svojim členom návrh na zvýšenie členských poplatkov z doterajších 100,- na 200,- Sk pre riadnych členov a z 50,- na 100,- Sk pre študentov a dôchodcov do 70 rokov (riadny člen je na základe nových stanov SAS - § 5, bod 3 - po dosiahnutí 70 rokov oslobodený od platenia členských príspevkov).

Členský príspevok je nevyhnutné upraviť minimálne v navrhovanej sume vzhľadom na všeobecné zvýšenie nákladov na činnosť našej Spoločnosti (materiál, služby, cestovné), ktoré nie je možné z doterajších členských príspevkov v požadovanej miere pokryť.

Návrh na zvýšenie členských príspevkov predloží výbor Valnému zhromaždeniu Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV, ktoré sa uskutoční v rámci Zjazdu slovenských archeológov 2001. Pokiaľ sa nezúčastníte tohoročného Zjazdu, žiadame Vás, aby ste Váš členský príspevok uhradili priloženou poštovou poukázkou v doteraz stanovenej výške (t.j. 100,- alebo 50,- Sk). V prípade schválenia uvedeného návrhu VZ SAS vzniknutý rozdiel budete môcť uhradiť formou nedoplatku v roku 2002.

Pracovné stretnutie na tému „Historické sklo“

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV a Slovenská sklárska spoločnosť Vás pozývajú na pracovné stretnutie venované historickému sklu, ktoré sa uskutoční dňa 6. júna 2001 v Archeologickom ústave SAV v Nitre, na Akademickvej ulici č. 2. Odbornými garantmi a hlavnými organizátormi podujatia sú PhDr. Danica Staššiková-Štukovská (AÚ SAV) a Ing. Alfonz Pliško, CSc. (Fakulta priemyselných technológií, Trenčianska univerzita, Púchov).

Knižnica Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV

Výbor SAS pri SAV týmto ďakuje RNDr. Ľudmile Illásovej, PhD. za jej dlhoročnú obetavú prácu vo funkcii knihovníčky, ktorú v dôsledku zmeny pracoviska musela ukončiť. Spravovaním archívu a knižnice SAS zároveň poveruje PhDr. Jána Hunku, CSc., člena výboru SAS. Príslušný fond odbornej literatúry bude naďalej prístupný všetkým členom SAS v priestoroch Archeologického ústavu SAV v Nitre v čase dohodnutom s menovaným knihovníkom.



50 rokov archeológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave

Dňa 12. decembra 2000 sa na FiF UK v Bratislave uskutočnilo slávnostné stretnutie absolventov, bývalých i súčasných pedagógov a pozvaných hostí pri príležitosti 50. výročia archeológie ako samostatného študijného odboru. Na podujatí, ktoré zorganizovala Katedra archeológie sa zúčastnilo vyše 90 absolventov zo Slovenska i zo zahraničia. Jeho úvodnú časť otvoril v Moyzesovej sieni FiF UK vedúci Katedry Doc. PhDr. Michal Slivka, CSc. a dekan FiF UK Doc. PhDr. Ladislav Kiczko, CSc. V hlavnom programe tu odzneli prihovory Doc. PhDr. Michala Slivku, CSc., Prof. PhDr. Tatiány Štefanovičovej, CSc. a Prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc., ktoré z viacerých stránok zhodnotili bohatú 50-ročnú činnosť Katedry. Slávnostné zhromaždenie pozdravili aj hostia z Masarykovej Univerzity v Brne - Prof. PhDr. Zdeněk Meřínský, CSc. (Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta) a Doc. PhDr. Josef Unger, CSc. (Katedra antropologie, Přírodovědecká fakulta), pričom zdôraznili dlhoročnú odbornú spoluprácu i priateľské kontakty medzi pracovníkmi a študentami príslušných inštitúcií. Na svoje pôsobenie na Katedre si nakoniec zaspomínali aj Doc. Ján Dekan a Prof. PhDr. Jozef Vladár, CSc. Následne boli prítomní pozvaní na prehliadku priestorov Katedry, ktoré pozostávajú z knižnice, študijných zbierok, pracovni a zo seminárnej miestnosti. V nej bola pripravená aj výstavka archívnych fotografií z terénnych výskumov a odborných exkurzií a album absolventov, ktoré sa tešili veľkému záujmu zúčastnených. Podujatie pokračovalo spoločným slávnostným obedom v zrekonštruovaných priestoroch fakultnej menzy a neformálnym priateľským posedením.

Pri tejto príležitosti vydala FiF UK v Bratislave s podporou Štátneho fondu Pro Slovakia slávnostný bulletin zostavený pracovníkmi Katedry pod názvom "Katedra archeológie 1950 - 2000". Obsahuje príspevky Michala Slivku "Oslava úrodnosti poľa (1950 - 2000)", Tatiány Štefanovičovej "Archeológia na Filozofickej fakulte UK", ako aj viaceré dobové dokumenty - vybrané študijné programy (šk. rok 1957/58, 1961/62, 1962/63, 1972/73, 1999/2000), zoznam absolventov, vedúcich Katedry, poslucháčov z roku 1954 a niekoľko ilustračných fotografií.

Príhovor Prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc., ktorý na podujatí odznel a nemohol byť do tohto bulletinu zaradený, uvádzame v plnom znení.

K. Kuzmová



50 rokov samostatného štúdia archeológie na FiFUK v Bratislave

Na slávnostnom zhromaždení v polovicike decembra 2000 si Katedra archeológie Filozofickej fakulty UK pripomenula 50. výročie vzniku samostatného študijného odboru archeológia, ktoré pripadlo na začiatok zimného semestra študijného roku 1950/1951. Vtedy a ešte dlho potom jedinej univerzitnej pedagogicko-výchovnej a vedeckej ustanovizne na Slovensku. Päťdesiat rokov existencie oprávňuje bilancovať dosiahnuté výsledky a zhodnotiť miesto, ktoré si toto pracovisko vydobylo v medzinárodnom univerzitnom i vedecko-bádateľskom svete. Okolnosť, že väčšia časť činnosti spadá do doby politickej a akademickej neslobody naznačuje, že to nebolo bez obtiaží a prekážok. Ak sa napriek tomu odbor nielen udržal, ale aj napredoval a získal medzinárodnú vážnosť a uznanie, bolo zásluhou všetkých, učiteľov a študentov, ktorí v tých dobách v seminári pôsobili či študovali.

Pohľad na uplynulé roky by bol skreslený, keby sa nespomenula doba, ktorá vzniku samostatného odboru na univerzite predchádzala. Archeológia, i keď nie ako samostatný študijný odbor mala už dávno svoje pevné miesto v štruktúre fakulty v rámci odboru história. Patrila k disciplinám, ktoré profilovali fakultu. Bolo to nepochybne i zásluhou osobnosti Jana Eisnera, ktorý stál pri zrode Archeologického seminára a modernej slovenskej archeológie vôbec. Jan Eisner, ktorý sa v roku 1924 habilitoval, založil na Filozofickej fakulte odbor, ktorý do roku 1939 aj viedol. Začal svoju činnosť na fakulte, ktorá nedlho predtým vznikla. Nemohol sa teda oprieť o tradíciu, ani predchodcu v pedagogickej a vedeckej práci. Nadviazal spoluprácu s historikmi, najmä na úseku starovekých dejín, numizmatiky, muzeológie a pamiatkovej starostlivosti i s historikmi

umenia so zameraním na staré umenie. Nezanedbával terénny výskum a prieskum súc si vedomý, že bez neho nemožno tvoriť novodobú syntézu praveku Slovenska. Rozsah výskumov určovali skromné finančné prostriedky. Sledoval moderné prúdy vo vtedajšej európskej archeológii a svoje poznatky overoval zahraničnými cestami. Ako vecný a konkrétny bol Eisner v svojej vedeckej činnosti, taký bol aj ako vysokoškolský učiteľ. Jeho pričinením bola zriadená stolica pre pravek. Odovzdával svoje skúsenosti a prenášal vzťah k archeológii na svojich poslucháčov, ku ktorým patrila jeho neskorší pokračovateľ v pedagogickej práci V. Budaváry. Žiakmi boli tiež A. Loubal, J. Pástor, B. Szöke a sčasti A. Točík. Pred druhou svetovou vojnou dizertačnou prácou z archeológie obhájili titul PhDr. hore menovaní prví štyria



a schopnosti dal do služieb rozvoja vzdelávania, vedy a výskumu na vysokej škole v odbore archeológia. Pevný študijný program a systematické prednáškové cykly doprevádzalo systematické budovanie knižnice, porovnávacích študijných zbierok a od r. 1965 aj vlastný fakultný terénny výskum. Pravidelne sa uskutočňovala prax a exkurzie. Prvá zahraničná exkurzia do dostupného zahraničia sa uskutočnila na jar r. 1957 do Bulharska. Výrazne vzrástol počet absolventov. Po odchode doc. PhDr. Jána Dekana, DrSc. do SAV nastúpila odborná asistentka pre slovanskú archeológiu (T. Štefanovičová).

Pod vedením prof. B. Novotného odbor získal medzinárodné uznanie a v rámci daných možností sa rozvíjal personálne aj priestorovo. Pribudla archeológia stredoveku (J. Hoščo), posilnil sa úsek pre dobu rímsku (E. Krekovič), rozširovala sa interdisciplinárna spolupráca, ktorá sa odzrkadlila aj vo výučbe. V r. 1961 začala vychádzať *Musaica* - Zborník FFUK venovaný archeológii, dejinám umenia, hudobnej vede a estetike. Do 14. ročníka (do r. 1976) vychádzal pravidelne a slúžil aj k medzinárodnej výmene literatúry. Vynútená zmena redakcie, keď prof. Novotný prestal byť hlavným a zodpovedným redaktorom, mala nepriaznivý dopad. Najlepšie to ilustruje fakt, že ďalší ročník ako dvojčíslo 15-16 vyšlo až po 8 rokoch, v r. 1984. Žiaľ, nastúpená stagnácia pretrváva dodnes. Nepravidelnosť a viacročné odstupy vo vydávaní nepriaznivo ovplyvnili výmenu a spôsobili zastavenie prísunu niektorých dôležitých zahraničných periodík. Odbor, tak ako všetky ostatné disciplíny na fakulte, prešiel viacerými reformami štúdií. Ukázali sa ako nevhodné a viedli k premene vysokej školy sotva na úroveň niekdajšej strednej školy. Na jednej strane sa síce obnovilo rigorózne konanie s priznaním titulu PhDr., na strane druhej požiadavky na jeho získanie sa podstatne znížili. Devalváciu pociťovali aj samotní uchádzači o tento titul. Väčšina absolventov archeológie svojím zodpovedným prístupom nedovolila aby sa nivelizácia výraznejšie dotkla tohoto odboru. Vďaka tomu výsledky, ktoré vtedajší absolventi dosahovali boli prevažne veľmi dobré a porovnateľné so stavom v medzinárodných reláciách. Sú ukázkou toho, že v Archeologickom seminári (tohto názvu sa odbor po celé roky nevzdal a ani navonok zväčša nevystupoval pod hlavičkou katedry) sa nikdy nepestovala politika a jediným kritériom hodnotenia bol poctivý a zodpovedný prístup k práci.

Pracovníci fakulty v priebehu rokov vydali zásadné diela z praveku a slovanskej archeológie. Na začiatku stojí prvá moderná syntéza J. Eisnera - Slovensko v pra-

veku, Bratislava 1933. Na tomto pracovisku vznikla Encyklopédia archeológie, doteraz rozsahom a obsahom najväčšie pôvodné encyklopedické dielo z archeológie, ktoré vyšlo na Slovensku (zostavovateľ a hlavný autor prof. Novotný, Bratislava 1986). V edícii učebných textov vyšlo niekoľko cudzojazyčných príručných slovníkov a viaceré skriptá. Z väčšieho počtu monografií, štúdií a článkov, ktorých autormi boli učitelia odboru archeológia, celý rad vyšiel v zahraničí, v renomovaných edíciách, časopisoch a zborníkoch. Z podnetu Archeologického seminára vzišli Medzinárodné sympóziá o eneolite a staršej dobe bronzovej. Naštartovali v r. 1971 a 1972 vo Vysokých Tatrách, a v priebehu rokov sa striedavo uskutočňovali vo viacerých európskych krajinách.

V novembri r. 1989 sme videli začiatok novej epochy vo vývoji disciplíny, a možno preto o to ťažšie niektorí z nás znášali realitu. Z odboru, v daných možnostiach dobre vybudovaného sa stalo oklieštené pracovisko. Z nerovnakých dôvodov odišli dvaja profesori, stratilo sa miesto sekretárky, dokumentátorky a knihovníčky. Na to, že seminár disponoval tromi neučiteľskými silami sa rýchlo na fakulte zabúdalo a krátko po novembri len zrušením niektorých pracovísk na univerzite získala archeológia jednu silu pre dokumentáciu i obsluhu knižnice. Odbor sa hneď neosamostatnil, čo malo negatívny dopad na rozvoj odboru a medziľudské vzťahy. Doznievala nekritičnosť, dokaličenosť vzťahov a bolo by falošné zakrývať a mlčaním obísť páliivé otázky, ktoré na tomto mieste nechcem spomínať. Aj takto sa revolučná premena dotkla odboru. Bola iba odzrkadením celkovej klímy na fakulte, ktorá sa nevedela, či ani nechcela vysporiadať s minulosťou. Bolo potrebné obnoviť vzájomnú dôveru, podmienky pre spoločného ducha v myslení, konaní a vrátiť pocit a vedomie kolegiálnej spolupatričnosti i vzájomného rešpektovania. Úlohou bolo aj posilniť a nepodlmaovať vážnosť a individualitu učiteľa a poslucháčov. Zároveň vstěpovať vedomie, že všetci spoločne sme nositeľmi, užívateľmi a garantmi akademickej slobody a demokracie skutočnej a nie iba verbálne proklamovanej. Že celá akademická obec sa musí zasaďovať za zachovávanie akademických práv a slobôd a za rozvíjanie vzdelanosti a vedy. Usilovať sa o uchovanie všetkého pozitívneho v špecifikách školy a disciplíny - v danom prípade archeológie, ktorá sa aj v priebehu neľahkých rokov vyprofilovala v solídne výchovné a vedecké pracovisko. Za to patrí vďaka všetkým, ktorí väčšinu svojho života a sil zasvätili výchove a rozvoju tohoto pracoviska na Univerzite Komenského.

Hodnotenie ďalších rokov po novembri ponechávam najmladšej generácii. Napokon chcem zdôrazniť, že napriek všetkým problémom a ťažkostiam sumár činnosti odboru archeológia od r. 1950, a to aj vo vzťahu k iným univerzitným a vedecko-výskumným pracoviskám obsahuje mnoho pozitívneho. Do akej miery sa darilo neupadnúť do priemernosti a nedovoliť, aby akademizmus nahradil duch strednej školy by mali hodnotiť absolventi, najmä tí, čo nemajú dôvody k adorácii minulosti. Verím, že aj odbor archeológia bude naďalej patriť k profilujúcim disciplinám fakulty a prispievať k tomu, aby vysoká škola bola ucelenou vedeckou inštitúciou a skutočne vysokým učením. Kritériá, normy a predpisy sú klišé. Náročnosť sa nemeria popísanými stránkami, ale pedagogickými a vedeckými výsledkami a tie musia byť preukázateľné. Úlohou archeológie na vysokej škole vždy bolo a istotne aj bude príprava vzdelaných a rozhradených odborníkov, schopných interpretovať dejiny pravekých a včasnohistorických spoločností a kultúr na úrovni požiadaviek doby a stavu poznania.

M. Novotná



Výskumy Považského múzea v Žiline v roku 2000

V minulom roku uskutočnilo Považské múzeum v Žiline dva archeologické výskumy. Prvý z nich sa začiatkom júla (3.-14. 7.) zamerl na kostol sv. Štefana, ktorý sa považuje za najstaršiu stavebnú pamiatku v Žiline (polovica 13. stor.). Druhý pri farskom kostole trval od 11. 10. do 21. 11. 2000. Výskum v kostole sv. Štefana sa mohol konať vďaka tomu, že farský úrad v Žiline tu začal robiť novú podlahu a plynové kúrenie. Po dohode s kostolníkom p. Ing. Štefancom, nám umožnili urobiť krátkodobý zisťovací výskum v interiéri kostola, ktorý sme tu plánovali už od roku 1995, keď sa skúmala menšia stavba z 15.-16. stor. pri južnej stene svätyne, ktorú sme predbežne stotožnili s kaplnkou Božieho tela. Spomína sa aj v Žilinskej knihe v rokoch 1423, 1489 a 1508, keď niektorí žilinskí mešťania venovali peniaze na jej opravu a údržbu. Okolo múrov kaplnky i v jej vnútornom priestore bolo množstvo ľudských kostí, z hrobov porušených pri opakovanom pochovávaní v okolí kostola, ktoré tu trvalo od polovice 13. stor. do začiatku 20. stor.

Výskum v kostole sv. Štefana sa sústredil najmä na otázku vyriešenia stavebných fáz objektu, o ktorom sa tradovalo, že pôvodným kostolom bola iba terajšia svätyňa (t. j. chórový štvorec a apside), a loď pristavali dodatočne. V prvej fáze výskumu sa urobila sonda (asi 2 x 4 m) v SV-nom rohu lode, v mieste spojenia lode a svätyne, kde sa mohol nachádzať pôvodný uzáver staršieho kostola, alebo časť západného múru, ktorý by uzatváral staršiu stavbu na západnej strane. Avšak ani uzáver, ani západný múr sa v tomto mieste nenašli. Práve naopak, zistilo sa neporušené prepojenie dnešnej svätyne a lode kostola. To znamená, že celá stavba vznikla naraz ako jeden objekt, nie v dvoch časovo oddelených fázach. V sonde sa objavil len kamenný základ lichobežníkového pôdorysu o rozmeroch 100 x 104 x 108 x 97 cm, vysoký 66 cm, ktorý bol iba pripojený k nárožiu svätyne a predstavoval najskôr základňu pôvodnej kazateľnice. Spomína sa v záznamoch o príjmoch a výdavkoch kostola sv. Štefana ešte v roku 1705, keď dostal tesár 20 denárov za vyhotovenie baldachýnu nad kazateľnicou. Kazateľnicu zrejme odstránili v roku 1762, keď kostol prešiel najväčšou prestavbou. Vtedy pribudli aj dva bočné oltáre umiestnené práve v rohoch lode pri spojení so svätyňou. Podstavec kazateľnice premiestnili na okraj svätyne, kde slúži ako krstiteľnica. Tehlový základ krstiteľnice, bočného oltára i zlomky tehál na korune malého múrika sú dôkazom, že tieto práce vykonali, najskôr pri veľkej prestavbe kostola v roku 1762.

V interiéri kostola sa preskúmalo 15 hrobov, ale iba tri zostali neporušené. Ostatné sa navzájom rušili, alebo z nich zostali iba časti uložené po opätovnom pochovaní na pôvodnom mieste. Väčšina hrobov bola orientovaná v smere Z-V (7 hrobov), V-Z (1), S-J (2), pri ostatných to nebolo možné zistiť, pretože z nich zostali iba skupinky kostí bez anatomického uloženia. V troch hroboch boli aj strieborné mince: v hrobe č. 89 6 mincí, najmladšia razba pochádza z roku 1705; v hrobe č. 91 bola minca Leopolda I. z roku 1682; v hrobe č. 94 minca Leopolda I. z roku 1699. Na úrovni hrobu č. 86 bola minca cisára Leopolda I. z roku 1673, ale nie priamo pri kostre najhlbšie uloženého hrobu (hlbka 150 cm). Najstaršou mincou je razba Ladislava V. z rokov 1442-1444; našla sa pri ľavom kolene kostry v hrobe č. 89. Pretože bola prevrtnaná okrúhlym otvorom, používala sa zrejme ako amulet. V kostole sv. Štefana sa našlo 27 mincí z obdobia od polovice 15. do polovice 18. stor.

Najmladšou je denár Márie Terézie z roku 1752. Všetky budú publikované v Slovenskej numizmatike č. 16; za spracovanie mincí ďakujeme PhDr. Jánovi Hunkovi CSc.

Okrem mincí bol v hrobe č. 89 železný bodec "richtárskej palice" aj s časťou drevenej násady a tiež hlavica palice vykovaná zo železa ako schránka na uloženie mincí. Skutočne sa v nej našli tri mince cisára Leopolda I. z rokov 1695-1705, 1704, 1705; prvá natoľko zničená, že sa nedala presnejšie datovať. Po skončení výskumu sa našiel kamenný článok pôvodného vstupu do kostola, ktorý sa nachádzal v južnej stene lode, kým súčasný vchod je na západnej strane. Stvárnenie portálu zodpovedá románskemu slohu, čo tiež dokazuje, že loď pochádza z toho obdobia ako svätyňa kostola sv. Štefana. Pod korunou južnej steny lode sa zachovali aj pôvodné románske okná, ktoré zamurovali práve pri veľkej prestavbe objektu v roku 1762. Vtedy urobili nielen novú barokovú klenbu, ale aj veľké okná v severnej i v južnej stene lode, a zrejme aj nový vchod na západnej strane. Pôvodný vstup do kostola objavili pri výskume v decembri 1988 PhDr. Š. Oriško a PhDr. M. Smoláková CSc. z Katedry dejín umenia FiF UK. Našli päťku pôvodného románskeho vstupu a časť hlavice, ktorá delila portál na dve časti az tej hornej môže pochádzať článok s románskym profilom nájdený počas rekonštrukcie podlahy v lete roku 2000.

Druhý výskum sa uskutočnil pri južnej stene svätyne farského kostola Najsvätejšej Trojice. Hneď po otvorení malej zisťovacej sondy sme objavili múr svätyne staršieho objektu, ktorý predchádzal súčasnému kostolu. Indíciou k nájdeniu tejto staršej stavby bol pôdorys kostola uverejnený žilinským kaplánom Štefanom Paškom v publikácii vydanéj ešte v roku 1890: A Zsolnai plébánia templom egykor és most. Žilinu postihol v roku 1886 veľký požiar, kedy zhorelo nielen celé mesto, aj farský kostol, dokonca sa vraj roztopili zvony na kostolnej veži. Keď v roku 1890 kostol opravovali videli Š. Paška nejaký kamenný základ, ktorý sa nachádzal v presbytériu a zaznačil ho v tvare polkruhovej apside. Objavený múr nemal tvar poloblúka, ale išiel rovno južným smerom k budove Mestského divadla, ktorá sa nachádza tesne vedľa kostola a postavili ju v rokoch 1941-1945 ako Reprezentačný dom (mal šírku steny 100 cm a základ 120 cm).



Nový poklad mincí z prelomu 13.-14. stor. z Bratislavy

Koncom roku 2000 sa podarilo získať do numizmatickej zbierky Historického múzea Slovenského národného múzea v Bratislave mimoriadne vzácny poklad 319 strieborných mincí. Jedná sa o uhorské drobné mince o priemere cca 13-14 mm a o hmotnosti cca 0,4-0,5g napodobňujúce strieborné razby rakúskych panovníkov z konca 13. a prvej tretiny 14. storočia. Predpokladá sa, že tieto uhorské falzá boli vyrábané v časoch vlády kráľov Štefana V., Ladislava IV., Ondreja III. a Karola Róberta z Anjou, teda približne v rokoch 1272 až 1320. Imitovali stredne veľké rakúske mince - tzv. viedenské fenigy vyrábané v rokoch 1251-1330 vo veľkosti cca 17 mm a s váhou okolo 0,7 g. V súdobých dokumentoch, hlavne účtovných, boli uhorské napodobeniny označované ako malé viedenské fenigy alebo viedenské haliere.

Razba napodobenín bola jedným z ekonomických opatrení uhorských panovníkov 13. storočia na ozdravenie domáceho hospodárstva. V dôsledku vpádu Tatárov v roku 1241 do Uhorska sa na určitý čas zastavila výroba domácich denárových mincí a pretože vpád narušil aj ťažbu drahých kovov, pokračovalo sa s ich razbou až koncom vlády Bela IV. Nové mince však boli omnoho menšie a ľahšie ako denáre spred roku 1241. Ako náhrada za domáce platidlá sa v uhorskom hospodárstve začali vo veľkej miere využívať vyššie spomenuté viedenské fenigy obsahujúce okolo 0,5 g čistého striebra. Fenigy natoľko ovládli počas 20-30 rokov uhorský obchod, že sa stali skoro jedinou mincou obiehajúcou medzi obyvateľstvom, lebo obchodníci nechceli prijímať nekvalitné domáce platidlá. Preto uhorský panovník Štefan V. (1270-1272) rozhodol, aby sa v kráľovských mincovniach začali vyrábať napodobeniny viedenských fenigov, ale razené podľa uhorského vzoru. Boli teda približne o polovicu ľahšie a menšie ako pôvodné fenigy. Napodobeniny mali za cieľ vytlačiť z obehu originálne rakúske mince. Po splnení tejto úlohy by boli takisto stiahnuté z obehu a nahradili by ich domáce denáre a poldenáre. Ale kráľove plány sa nenaplnili, lebo ekonomická pozícia rakúskych fenigov bola príliš silná. Veď sa dalo s nimi obchodovať v celej strednej Európe. Tvorili súdobú „valu“ ktorú ochotne prijímali nielen v oblasti dnešného Rakúska, Chorvátska, južných Čiech a južnej Moravy, ale aj na území juhozápadného Slovenska a západného Maďarska. Uhorské napodobeniny boli len slabou náhradou za kvalitné fenigy, takže sa v obehu uplatnili v minimálnej miere. Väčšina z nich, aj napriek tomu, že sa vyrábali asi 50-60 rokov skončila v taviacich peciach takže sa nám nezachovali do dnešných čias. V súčasnosti je známych asi 10 pokladov obsahujúcich i takéto mince. Všetky sú uložené mimo hraníc Slovenska. V poslednej dobe sa vo forme ojedinelých nálezov našlo na Slovensku asi 15 ks týchto mincí. Bratislavský poklad, získaný v r. 2000, patrí k najpočetnejším nálezom obsahujúcim tieto vzácne mince.

Tento nález však poukazuje i na výnimočné postavenie Bratislavy v rámci stredovekého Slovenska, resp. Uhorska. Mincové nálezy získané za posledných 50 rokov v tomto meste, resp. v jeho širšom okolí (Devín, príľahlá časť Záhoria a Žitného Ostrova) poukazujú na situáciu, že v uvedenom regióne - medzinárodnom obchodnom centre ležiacom na križovatke obchodných ciest, sa počas 12. a 13. storočia používali skoro výlučne cudzie mince, hlavne rakúske fenigy. Domácich mincí sa tu našlo minimum. Hospodárska situácia sa v danej oblasti výrazne zmenila až po mincových reformách Karola Róberta z Anjou skončených v polovici 30. rokov 14. storočia (ktoré mimochodom ukončili i výrobu uhorských napodobenín viedenských fenigov), keď sa v Uhorsku začali produkovať kvalitné strieborné mince viacerých druhov - poldenáre, denáre, groše. Preto nebolo potrebné už naďalej využívať v obchode cudzie platidlá a nebolo potrebné ani vyrábať ich napodobeniny.

J. Hunka

SPOLOČENSKO-VEDECKÉ PODUJATIA

Mikulčice 2000

V súvislosti s predchádzajúcou spoluprácou medzi Archeologickým ústavom AV ČR (expozitúra Mikulčice-Valy) a študentami archeológie v Nitre sa v júli 2000 zúčastnilo 6 poslucháčov Katedry archeológie FiF UK v Bratislave a 2 poslucháči Katedry archeológie FF UKF v Nitre terénnej akcie organizovanej pracoviskom v Mikulčiciach v oblasti údolnej nivy južnej Moravy. Realizácia tohto podujatia súvisí s projektom interdisciplinárneho výskumu mikulčickej aglomerácie a údolnej nivy tejto rieky. Hoci sa pod priebeh akcie sčasti podpísalo kolísavé počasie, zamýšľaný program sa vcelku úspešne podarilo naplniť. Program bol rozdelený do troch základných blokov:

1. Sídello-archeologický prieskum nivy rieky Moravy medzi Hodonínom a jej sútokom s Dyjou.
2. Geoarcheologický a dendrochronologický prieskum Strážnického Pomoravia.
3. Geologické mapovanie veľkomoravskej aglomerácie v priestore Mikulčíc a Kopčan.

Mikulčice 2000 zo zorného poľa študentov:

Po odbornej stránke sme veľmi kladne ocenili mikulčický projekt. Terénne aktivity boli doplnené teoretickými prednáškami dr. L. Poláčka, v ktorých nás rámcovo oboznámil s cieľmi a náplňou projektu prepojeného na prírodné vedy.

Stredomorie a stredná Európa v kontaktoch a konfrontáciách (od doby bronzovej do sklonku antiky)



Pod týmto názvom usporiadala Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave vedená Prof. PhDr. Máriou Novotnou, DrSc. svoje prvé medzinárodné sympóziu, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 23.-25. novembra 2000 v Modre-Harmónii. Zúčastnilo sa na ňom vyše 30 popredných i začínajúcich bádateľov zo Španielska, z Nemecka, Rakúska, Maďarska, Českej a Slovenskej republiky. Svoj záujem o vedecké dianie prejavili aj študenti Trnavskej univerzity v Trnave, Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity Karlovej v Prahe. Podujatie slávnostne otvoril rektor Trnavskej univerzity Prof. JUDr. Peter Blaho, CSc. V mene organizátorov privítala účastníkov Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc. Usporiadanie sympózia bolo umožnené vďaka podpore zo strany Ministerstva školstva SR, Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity a ústretovému prístupu Výskumného ústavu jadrových elektrární, a.s. Trnava.

Na sympóziu odznelo v nemeckom, anglickom a francúzskom jazyku 17 prednášok:

- BARTA, Peter (Archeologický ústav SAV, Nitra): Absolútne datovanie doby bronzovej na Slovensku: stav bádania.
DAVID, Wolfgang (Ludwig-Maximilians-Universität, München): K vzťahom medzi dunajsko-karpatskou, egejsko-anatólskou a severopontickou oblasťou v dobe mykénových šachtových hrobov.
FABIŠ, Marián (Poľnohospodárska univerzita, Nitra): Osteologické nálezy z Tróje VIII: predbežné výsledky bádania.
HNILA, Pavol (Trnavská univerzita, Trnava): Vplyv alebo lokálny vznik? Symbolika maku v starovekom Stredomorí, na Blízkom východe a v pravekej Európe.
PARDYOVÁ, Marie (Masarykova univerzita, Brno): K rímskym portrétom detí a dospievajúcich (ich identifikácia a datovanie).
HOŠEK, Radislav (Brno): Život orientálcov v podunajskej oblasti.
SOMMER v. BÜLLOW, Gerda (Römisch-Germanische Kommission des DAI, Frankfurt/M.): Rimania a Germáni na dolnom Dunaji v neskorej antike.
KUZMOVÁ, Klára (Archeologický ústav SAV, Nitra): Pamiatky kultu Sarapisa na severopanónskom limite.
JOBST, Werner (Archäologischer Park Carnuntum, Bad Deutsch-Altenburg): "Heidentor" v Carnunte. Nové výskumy a nálezy.
ZABEHLICKY, Heinrich (Österreichisches Archäologisches Institut, Wien): Rímska vila v Bruckneudorfe a zázemie Carnunta.
SIMON, Erika (Würzburg): Lanx zo Stráží.
STANÍK, Ivan - TURČAN, Vladimír (Pamiatkový ústav a Archeologické múzeum SNM, Bratislava): K zánikového horizontu rímskej stanice v Stupave.
ŠEDO, Ondrej (Regionální muzeum, Míkulov): Stavba s apsidou z rímskeho vojenského tábora v Mušove - Neurissen I - rekonštrukcia pôvodného pôdorysu.
PEŠKA, Jaroslav (Vlastivědné muzeum, Olomouc): Inventár kráľovského hrobu z doby rímskej v Mušove a jeho vzťahy k Stredomoriu.
VALACHOVIČ, Pavol (Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava): Jozef Maliak a mimoinštitucionálne bádanie o starovekých dejinách na Slovensku.
BORHY, László (Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest): Helenistická kozmológia na rímskoprovinciálnej stropnej maľbe z Brigetia (Komárom/Szőny, Maďarsko).



So slávnostnou prednáškou na tému "Nábožensko-historické komponenty kontaktov medzi Stredomorím a strednou Európou od doby bronzovej do neskorej antiky" vystúpil na sympóziu aj vzácny hosť a popredný európsky bádateľ Prof. Dr. Hermann Müller-Karpe (Königs-winter, SRN-vid'. obr.).

Technická a spoločenská stránka podujatia bola vďaka úsiliu pracovníkov Katedry a aktívnej účasti študentov zabezpečená k spokojnosti účastníkov. Jeho odbornú úroveň garantovali prednesené referáty a následná diskusia, ktorá sa neobmedzila iba na prednáškovú sálu. V príjemnej atmosfére vhodnej pre ďalšiu neformálnu diskusiu i nadväzovanie kontaktov sa niesla aj slávnostná večera a recepcia. Je len chvályhodné, že tieto možnosti v hojnej miere využili aj študenti. Vedecké výsledky sympózia však nezostanú iba v pamäti jeho účastíkov. Uvedené príspevky budú publikované v prvom zväzku zborníka Anodos, ktorý pripravuje do tlače Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave. Bude venovaný Prof. PhDr. Bohuslavovi Novotnému, DrSc. (pri

príležitosti jeho nedožitych osemdesiatín), ktorý významne podporoval myšlienku vzniku Katedry. Pevne veríme, že zostavovaná publikácia sa ešte v tomto roku dostane do rúk autorov i širokej odbornej verejnosti.

K. Kuzmová - P. Hnila

magické meče z čínskych mincí) a mince ako námet alebo vzor dekorácie iných predmetov (objekty numizmatológie, medaily pobočiek numizmatických spoločností, ilustrácie....).

K. Zozuláková



Stála expozícia "Hrad Devín v 13.-19. storočí"

V júni roku 2000 sa sprístupnila verejnosti stála expozícia "Hrad Devín v 13.-19. storočí" inštalovaná v jaskynných priestoroch skalného brala. Táto expozícia reprezentuje históriu a stavebný vývoj stredovekého hradu Devín na základe výsledkov archeologického, architektonického a historického výskumu troch desaťročí. Preto sme považovali za dôležité výsledky týchto výskumov predložiť širokej verejnosti. Spomenuté priestory sme našli v roku 1992 v masíve skalného brala pri odstraňovaní sutín na hornom hrade. Nachádzajú sa v troch výškových úrovniach nad sebou.

Výstava pozostáva zo sklenených vitrín, v ktorých je umiestnená príslušná grafika. Jednotlivé historické obdobia sú rozdelené nasledovne: Geológia, Hrad v 13. storočí, Hrad v 14. storočí, Stavebný vývoj najstaršej časti hradu, Hrad v 15. storočí rodina pánov z Gary, Výstavba hradu za pánov z Gary, Hradná studňa, Grófi zo sv. Jura a Pezinka, Rodina Báthoryovcov, Budovanie hradu za Báthoryovcov, Devín na začiatku 17. storočia, Pálffyovci na Devíne, Stavebné úpravy za Pálffyovcov, Mileniárny pomník na Devíne.

Vo vitrínach, okrem fotografií, rodinných erbov, rodostromu, sú vyinštalované aj hmotné doklady ilustrujúce život obyvateľov hradu. Sú to predmety dennej potreby keramický kuchynský riad, príbory, drevené vedierka, sklo, pracovné nástroje, ihly, náprstky, kružidlá a podobne. Zaujímavé sú aj zvyšky vybavenia interiérov - kachlice, dlaždice, kovania dverí a nábytku, kľúče, zámky a podobne. Vojskú funkciu hradu dokumentujú početné militária kamenné a železné delové gule, strelky, súčasti pušiek, mečov, kordov, ako aj konštruktívnych strojov, výbavy jazdcov a mnohé ďalšie exponáty.

Autorkami scenára sú: Jana Hlavicová a Veronika Plachá, autorom výtvarného riešenia Milan Veselý.

Veríme, že táto zaujímavá expozícia tak ako v minulom roku aj v tejto sezóne zaujme návštevníkov hradu Devín tak množstvom vyinštalovaného archeologického materiálu, ako aj atraktivitou daného prostredia.

V. Plachá

Sakrálna architektúra na Slovensku a v Trenčianskom kraji

Trenčianske múzeum, Pamiatkový ústav Bratislava, Štátny okresný archív v Trenčíne a Štátna Krajská knižnica Michala Rešetku usporiadali dňa 22. novembra 2000 vlastivedný seminár v budove Trenčianskeho múzea. Z programu vyberáme: Doc. Ing. arch. J. Krivošová, PhD., Fakulta architektúry STU v Bratislave: Vývoj sakrálny architektúry na Slovensku, Doc. PhDr. M. Slivka, CSc., FiF UK Bratislava: Sakrálna drevená architektúra na Slovensku a v okolitých krajinách, Doc. PhDr. J. Hoššo, CSc., FiF UK Bratislava: Archeologický výskum zaniknutého kostola v Hrušovom a Bzinciach pod Javorinou. Spolu odznelo na tomto podujatí šesť prednášok, ku ktorým nasledovala bohatá diskusia.

T. Nešporová

Mesto Púchov a expozícia púchovskej kultúry

Po dlhých rokoch sa konečne podarilo naplniť túžbu mnohých Púchovčanov, aby mali v meste múzeum. V tomto prípade však nejde o klasické muzeálne zariadenie so všetkými povinnosťami, ktoré sa s jeho činnosťou spájajú, ale o expozíciu venovanú púchovskej kultúre, ktorá reprezentuje osídlenie hornatých častí Slovenska od 2. stor. pred n.l. po koniec 2. stor. n.l.

Myšlienka zriadiť v Púchove múzeum zrela skoro 50 rokov, ale vždy do toho prišla určitá nepredvídaná udalosť. Raz to bolo zbúranie najstaršieho objektu v meste - kaštieľa Marcibániovcov, potom ochorenie predošlého primátora, nedostatok finančných prostriedkov a pod. Až v druhom funkčnom období terajšieho primátora Ing. Jána Štrbáňa, sa konečne tento zámer podarilo uskutočniť a urobiť v Púchove expozíciu, ktorá reprezentuje nielen mesto, ale aj celú archeologickú obec.

Prvé kontakty s vedením mesta boli dosť rozpačité, pretože oni sami nevedeli čo ich čaká pri zriadení takejto

expozície, čo všetko bude treba vykonať a zabezpečiť. Nereálnou požiadavkou bol najmä pokus o inštalovanie klasickej vlastivednej expozície, podobnej aké sú aj v iných múzeách Slovenska. Až po upozornení, že naša spolupráca bude reálna iba vtedy, keď plánovaná expozícia bude zameraná iba na jednu oblasť - púchovskú kultúru, nakoniec súhlasili s takýmto riešením.

Až potom sa mohli rozbehnúť vlastné práce spojené s ideovým zámerom expozície, libretom a nakoniec aj technickým scenárom a výberom exponátov, ktoré poskytli najmä Archeologický ústav SAV v Nitre, Považské múzeum v Žiline, ale aj SNM-Etnografické múzeum v Martine a Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici-Orlovom. Budovu Župného domu, kde mala byť nová expozícia inštalovaná, prenajali mestu Gumárne Matador, ale pracovníci mesta ju museli prispôbiť po technickej i estetickej stránke novému účelu, až po namontovanie bezpečnostnej signalizácie.



Riešenia problémov s vlastnou realizáciou, výrobou výstavných prvkov, grafického riešenia a architektonického rozdelenia, až po konečnú inštaláciu, sa ujal Peter Moravčík, ktorý všetkých zúčastnených presvedčil, že pri tejto expozícii treba použiť netradičné postupy a pokúsiť sa zrealizovať nápady, ktoré čo najviac priblížia verejnosti dôležitosť a bohatstvo materiálnej kultúry obdobia okolo prelomu letopočtov.

Preto už pri prvých návrhoch sa rátalo s určitými rekonštrukciami objektov zistených na významných lokalitách púchovskej kultúry. Podarilo sa tu zrekonštruovať časť brány z hradiska Havránok v Liptovskej Mare, vyrobiť model obetiska z tej istej lokality, urobiť rekonštrukciu dreveného oradla so železnou radlicou, krosná podľa nálezov originálov hlinených závaží nájdených v spálenom obydľi na sídlisku v Liptovskej Mare. Nakoniec sa do novej expozície dostali aj dve figuríny - bojovníka a roľníčky - ktoré mali plasticky priblížiť odev, pracovné nástroje a výzbroj vtedajšej spoločnosti.

Vlastná inštalácia expozície sa rozdelila podľa druhov nálezov, ale najmä podľa organizácie života ľudu púchovskej kultúry. V úvodnej časti sa návštevník dozvie základné informácie o rozsahu a vývoji púchovskej kultúry, zoznámi sa s najstaršími nálezmi, ktoré získal barón Hoening na Skale v Púchove, vývojom keramiky a s odbornou i populárnou literatúrou venovanou púchovskej kultúre.

V druhej miestnosti sú prezentované opevnenia, zbrane, bojová scéna Rimanov a Keltov, rekonštrukcia brány, figurína bojovníka s kopijou a štítom, typy opevnení znázornené grafickou formou, pohľady na valy hradísk a ich odkryté časti počas výskumov.

V tretej miestnosti sa nachádzajú typy obydľí aj s rekonštrukciami na sídlisku v Liptovskej Mare, originály drieb z drevených stavieb, nástroje používané pri práci s drevom, kožou, látkami, aj zrekonštruované krosná s hlinenými závažiami.

Ďalšia miestnosť je venovaná poľnohospodárstvu a výžive obyvateľstva. Železné radlice, krojidlo, kosáky, žarnov, drevené oradlo so železnou radlicou, hlinené zásobnice, spálené obiloviny a strukoviny pestované v tomto období na severnom Slovensku, drobné železné nástroje používané v domácnostiach a nakoniec aj kuchynská keramika. Dominuje tu figurína roľníčky v dobovom odevu s kosákom a otiepkou obilia v rukách, ktoré symbolizujú základné zdroje obživy a zberu úrody v horských oblastiach Slovenska.

Piatu miestnosť zaplnili exponáty výrobkov jednotlivých remesiel - hrnčiarstva, hutníctva, kováčstva, šperkárstva, razba mincí aj importy z okolitých krajín. Hlinené bloky obalené železnou troskou

z hutníckych zariadení vo Varíne dokumentujú významné centrum výroby železa na severozápadnom Slovensku, ktoré produkovalo množstvo suroviny potrebnej k výrobe nástrojov, zbraní a súčastí stavieb, ako aj niektorých železných ozdôb.

Medzi šperkami dominujú najmä bronzové spony v celej šírke ich výroby od 2. stor. pred n. l. po rozhranie 2.-3. stor. n. l. Dôležitými nálezmi sú aj tégliky na odlievanie roztavených kovov, zlatá náušnica z Divinky, kusy cínu a bronzoviny, ale i ďalšie ozdoby. K importom patria najmä kusy jantáru a jantárové perly, veľké bronzové spony typu Almgren 67, časť provinciálneho džbanu, možno i veľká železná naberačka z Rajeckých Teplíc a azda aj dýka rímskeho dôstojníka nájdená v Tuchyni ešte začiatkom 20-tých rokov tohto storočia. K minciam rôznych typov, ktoré sa na území púchovskej kultúry razili v 1. stor. pred n. l., pribudol dôležitý nález striebornej mince nitrianskeho typu, ktorá sa objavila na Prednej hôrke v Jasenci a jej výtvarné stvárnenie sa stalo aj ústredným motívom expozície.

Posledná, najväčšia miestnosť je venovaná duchovnému životu ľudu púchovskej kultúry. Náplň tejto časti expozície navodzujú už farebné fotografie a grafické rekonštrukcie umiestnené na spojovacej chodbe, kde je aj kópia kamennej stély z Liptovskej Mary. Model obetiska vyhotovený v mierke 1:20, plastiky znázorňuje celkovú situáciu obetného areálu v Liptovskej Mare. Vedľa obetiska sú v sklenenej vitríne inštalované aj niektoré obetiny z Liptovskej Mary a Prosného, kde sa skúmalo obetisko regionálneho významu, ktoré azda slúžilo obyvateľom osád v okolí dnešnej Považskej Bystrice a zrejme aj Púchovskej doliny.

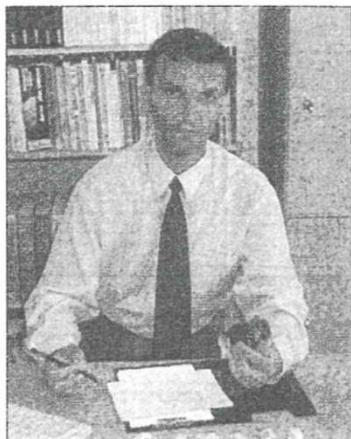
Inštalácia expozície v Púchove, venovaná iba jednej kultúre, môže byť impulzom k realizácii podobných expozícií aj v iných mestách Slovenska, ktoré by mohli slovenskej verejnosti, ale aj zahraničným návštevníkom lepšie priblížiť všetko to čo sa podarilo na Slovensku počas archeologických výskumov zachrániť a zdokumentovať, pretože stále sa stretávame s nedostatočnou informovanosťou ľudí, ktorí sa síce zaujímajú o archeológiu ako atraktívnu vednú disciplínu, ale o jej práci a dosiahnutých výsledkoch sú stále málo, alebo niekedy aj nepresne informovaní. Takýmito novými postupmi si bude môcť aj archeologická obec získavať ďalšiu dôveru mladších generácií, ktoré sa budú priaznivejšie pozeráť na našu prácu a budú odhodlanejšie pomáhať pri záchrane nášho kultúrneho dedičstva, ktoré je v súčasnosti nemilosrdne vykrádané a exportované do zahraničia.

J. Moravčík - K. Pieta





PhDr. Jozef Hromada, CSc.
(15. 9. 1959 Komárno - 30. 12. 2000 v Bratislave)



Od skončenia štúdia archeológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1979-1983) bol pracovníkom Archeologického ústavu SAV, väčšinou jeho bratislavskej expozitúry. Jeho túžba venovať sa štúdiu a výskumu paleolitu spočiatku nenašla odozvu a bol zaradený do slovanského oddelenia. Do tohto obdobia spadajú výskumy, ktoré realizoval na lokalitách Bratislava-Dúbravka, Čataj, Šaľa, Veľký Meder.

Vďaka jeho schopnosti získavať nových spolupracovníkov z radov zberateľov, je mapa paleolitických lokalít Slovenska bohatšia o viaceré nové lokality a nálezy, ktoré potom publikoval zväčša v AVANS-e.

V deväťdesiatych rokoch, kedy mal už možnosť plne sa venovať paleolitu, sústredil sa hlavne na výskum gravettienských lokalít v Moravanoch nad Váhom (1991-1996). Spolu s kolegami zo zahraničia nielen preskúmali, ale aj publikovali výsledky nových výskumov v 2 monografiách. Samostatne potom zverejnil tieto nové poznatky štúdiou v Slovenskej archeológii a pre širokú verejnosť populárno-vedeckou formou vo veľmi pútavo napísanej knihe Moravany nad Váhom.

Plánoval ďalšie terénne aktivity. Zostavoval tím odborníkov na riešenie teoretických otázok na objasnenie niektorých fenoménov vývoja predovšetkým mladého paleolitu, ktorý bol v popredí jeho záujmu. Nikto z nás, ktorí sme sa podieľali na spoločných projektoch ešte nedávno netušil, že túto kapitolu už neukončí. Ostáva len vyjadriť ľútosť nad jeho predčasným odchodom a poďakovať za jeho ľudský i odborný prínos. Česť jeho pamiatke!

L. Kaminská

K nedožitým osemdesiatinám profesora Bohuslava Novotného
(3. 10. 1921 - 31. 10. 1996)

Na jeseň tohto roku by bol svoje životné jubileum oslávil Prof. PhDr. Bohuslav Novotný, DrSc., ktorý nás plný elánu a predsavzatí náhle opustil pred piatimi rokmi, krátko po dovŕšení 75 rokov.

Rodák z Poděbrad-Polabca vyštudoval pravekú archeológiu na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, kde v roku 1948 obhájil titul doktora filozofie. V Prahe sa začala aj jeho vedecká kariéra - v archeologickej časti Mestského múzea na Hanspaulke. Už v roku 1952 odišiel pracovať na Slovensko, kde potom prežil celý svoj tvorivý život. Na novom pracovisku v Archeologickom ústave v Nitre sa zaslúžil o budovanie dokumentačného oddelenia a odbornej knižnice, pričom viedol viaceré terénne výskumy na dolnom Pohroní a v okolí Nitry.



Od roku 1953 externe prednášal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pravekú archeológiu, v roku 1956 sa habilitoval na docenta a od roku 1957 až do roku 1991 tu pôsobil ako vedúci odboru archeológia, pričom vychoval najmenej dve generácie archeológov. V roku 1964 získal hodnosť kandidáta vied a o rok neskôr bol vymenovaný za profesora. Jeho zásluhou sa tu vybudovala odborná archeologická knižnica a študijné porovnávacie zbierky. Vo svojej vedeckej práci sa zamerával predovšetkým na obdobie neolitu a eneolitu, ale venoval sa aj dobe rímskej a dobe sťahovania národov. Významnou mierou sa podieľal na výskume Vysokých Tatier a Spiša, kde vybudoval výskumnú základňu a zabezpečil terénnu prácu svojim poslucháčom. Aj jeho pričinením sa uskutočnila inventarizácia niektorých muzejných zbierok, ktorá vyústila do vydania príslušných katalógov. Bol autorom viacerých monografií, štúdií, odborných a popularizačných článkov, pravidelne vydával zborník *Musaica*. Jeho publikačná činnosť však vyvrcholila vydaním rozsiahlej Encyklopédie archeológie (1986). Počas svojho života zorganizoval niekoľko medzinárodných sympózií o neskorej dobe kamennej a staršej dobe bronzovej. Za svoju celoživotnú prácu bol prof. Novotný pri príležitosti 75. výročia vzniku Filozofickej fakulty UK v Bratislave odmenený jej zlatou medailou. Jeho vedecká, pedagogická a organizátorská práca bola ocenená aj v zahraničí. Bol riadnym členom Nemeckého archeologického ústavu a Medzinárodného archeologického komitétu pri UNESCO.



a venuje sa aj pedagogickej činnosti. Jeho doterajšia vedecko-výskumná činnosť bola niekoľkokrát ocenená doma i v zahraničí. V rokoch 1990-1991 bol predsedom SAS pri SAV.

PhDr. Štefánia Tóthová, nar. 28.6.1941 v Bratislave. V rokoch 1965-2000 pracovala ako samostatná odborná pracovníčka na Pamiatkovom ústave v Bratislave. Zameriavala sa na problematiku stredoveku, na výskum Mestských pamiatkových rezervácií a Národných kultúrnych pamiatok (objekty v MPR Banská Štiavnica, Zvolenský zámok, zámok v Holíči, hrad Beckov, rotunda v Skalici). Podieľala sa na koncepčných prácach pri ochrane pamiatkovo chránených území z pohľadu na archeologické lokality a na zásadách pamiatkovej starostlivosti pre MPR a pamiatkové zóny (Žilina, Kremnica, Banská Štiavnica, Zvolen, Banská Bystrica, Trenčín, Prešov). Je členkou Komisie pre terénny archeologický výskum na Slovensku. Pôsobila aj vo výbore SAS pri SAV.

M. Mácelová

65 rokov

PhDr. Elena Minarovičová, nar. 9. 6. 1936 v Prahe (ČR). Po štúdiu klasickej archeológie na FiF UK v Bratislave (1954-1959) sa špecializovala na numizmatiku. Od roku 1960 sa stala pracovníčkou Slovenského národného múzea a v Bratislave - spočiatku ako lektorka, od roku 1969 ako vedecká sila v Numizmatickom oddelení SNM, od roku 1991 ako vedúca daného oddelenia. Vedecky vyhodnotila zbierky rímskych, byzantských a gréckych mincí viacerých slovenských múzeí (SNM, múzei v Poprade, Komárne), popritom sa venovala aj nálezom mincí z mladších období a medailérstvu. Je autorkou viacerých monografií: Rímske mince v zbierke Slovenského národného múzea, Portrét na minciach od stredoveku po súčasnosť, spoluautorkou Numizmatickej príručky a Malej numizmatickej encyklopédie. Jej osobná bibliografia obsahuje vyše 200 položiek (bližšie pozri: Slovenská numizmatika 14. Nitra 1996, s. 239-247).

J. Hunka

70 rokov

Emília Chropovská, nar. 18.12.1931. Dlhoročná technická pracovníčka Archeologického ústavu SAV v Nitre. Podieľala sa na terénnych výskumoch najmä v Nitre a na ich dokumentačnom spracovaní.

PhDr. Pavol Kuka, CSc., nar. 23.6.1931 v Dekýši. Bývalý riadiaci a odborný muzeálny pracovník (Zvolen, Kremnica a i.) zameraný predovšetkým na regionálne dejiny, zvlášť na archeológiu, históriu a etnografiu. Je autorom monografií Andrej Kmeť (1963) a Pustý hrad, príspevkov k dejinám Pustého hradu a k počiatkom mesta Zvolen (1964), spoluautorom publikácií Tŕnie (1992), Pod Poľanou a v Honte I, II (1993, 1995), Babiná (1994), ako aj ďalších odborných a popularizačných článkov. Podieľal sa na mnohých výstavách a múzejných aktivitách.

Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc., nar. 26.4.1931 v Bratislave. Od skončenia štúdia na FiF UK v Bratislave v odbore archeológia - história až do roku 1996 prednášala na Katedre archeológie dejiny praveku a metalurgie so zameraním na JV a V Európu. Od roku 1996 pôsobí na Trnavskej univerzite v Trnave a na Katolíckej univerzite v Ružomberku. O jej bohatej vedecko-výskumnej činnosti svedčia viaceré monografie - Die Bronzefunde in der Slowakei (1970), Prähistorische Bronzefunde (1970, 1980, 1981, 1991), vedecké štúdie a príspevky v domácich i zahraničných periodikách a zborníkoch, vysokoškolské učebnice, ako aj vedecko-populárna publikácia Svedectvá predkov (1994). Je členkou Nemeckého archeologického ústavu, mnohých odborných komisií doma i v zahraničí. Za svoju doterajšiu činnosť na poli archeológie získala viaceré ocenenia. V rokoch 1956-1958 bola aj vedeckou tajomníčkou SAS pri SAV.

PhDr. Jozef Paulík, CSc., nar. 30.3.1931 v Sósokúte (MR). V rokoch 1955-1967 pracoval v Archeologickom ústave SAV v Nitre, od roku 1967 až do odchodu do dôchodku v Archeologickom ústave, neskôr múzeu SNM v Bratislave. Je popredným bádateľom na mladšiu a neskorú dobu bronzovú a dobu železnú, ale venoval sa aj iným úsekom praveku, protohistorického a historického obdobia. K jeho najvýznamnejším dielam patria Život a umenie doby železnej na Slovensku (1962), Praveké umenie na Slovensku (1980), Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí (1976), Osada z doby bronzovej v Pobeďime (1983, spolu s E. Studeníkovou) a vedecko-populárna publikácia Bronzom kované dejiny (1993). Podieľal sa na mnohých výstavách a múzejných aktivitách.

PhDr. Magda Pichlerová, CSc., nar. 16.9.1931 v Bratislave. Od ukončenia štúdia na FiF UK v Bratislave pracovala v Archeologickom ústave, neskôr múzeu SNM v Bratislave. Popri záchranných výskumoch v Bratislave a jej okolí sa ťažiskom jej činnosti stal výskum halštatských mohýl (Chorvátsky Grob, Janíky, Nové Košariská) a rímskej Gerulaty. Výsledky svojej práce publikovala najmä v zborníkoch SNM, ale aj vo viacerých monografiách, napr. Nové Košariská. Kniežacie mohyly zo staršej doby železnej (1969), Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko II (1981). O jej bohatej muzeálnej činnosti svedčia aj katalógy zbierkových predmetov i početné výstavy a expozície.



75 rokov

Prof. PhDr. Bohuslav Chropovský, DrSc., nar. 9.8.1926 v Čataji. Vysokoškolské štúdium absolvoval v roku 1952 na FiF UK v Bratislave, kde aj krátko pôsobil. V rokoch 1957-1991 pracoval v Archeologickom ústave SAV v Nitre, v rokoch 1970-1990 bol jeho riaditeľom. Vo svojej vedeckej práci sa zamerával na etnogenézu Slovanov a na počiatky slovenských národných dejín. Jeho terénna činnosť sa spája najmä s výskumom slovenskej Nitry. Je autorom viacerých monografií, štúdií a článkov, ako aj nositeľom mnohých domácich i zahraničných vyznamenaní za vedeckú a vedecko-organizačnú prácu. Zastával funkciu hlavného koordinátora vedecko-výskumného programu pre archeologické bádanie v Československu. Ako viceprezident UISPP pri UNESCO a generálny sekretár UIAS bol organizátorom a gestorm významných medzinárodných vedeckých podujatí, napr. III. kongresu UIAS a XII. kongresu UISPP (Bratislava Nitra 1975, 1991).

80 rokov

Vladimír Jamárik, nar. 21. 9. 1921 v Kunove. Bývalý učiteľ, dlhoročný vedúci vlastivedného krúžku a spolupracovník viacerých archeológov. Zaujíma sa o národopis, regionálne dejiny, ale najmä o archeológiu. Svoju rozsiahlu archeologickú zbierku daroval Záhorskému múzeu v Skalici.

95 rokov

Prof. Štefan Pozdišovský, nar. 23. 12.1906 v Močenku. Pôsobil ako profesor na Piaristickom gymnáziu a neskôr v múzeu v Trenčíne. Významnou mierou prispel k výchove viacerých súčasných historikov. V popredí jeho záujmu o regionálne dejiny je pokus o interpretáciu rímskeho nápisu na trenčianskej skale.

Zostavené podľa (okrem autorizovaných): Informátor SAS pri SAV VI, 1995, 2, 11; VII, 1996, 1, 9-10; Slovenská archeológia 44, 1996, 162-164.

Poznámka: príspevky publikované v Informátor SAS pri SAV XI/2, 2000, s. 25 boli zostavené podľa: Personálie, Múzeum 3/2000.

NOVÉ PUBLIKÁCIE

Kónya, P. a kol.: DEJINY SABINOVA. Sabinov 2000. 533 strán. Ilustrácie v texte. Resumé nemecké, anglické. Obsahovo bohatá publikácia podáva súhrn súčasných poznatkov o historickom vývoji osídlenia Sabinova a blízkeho okolia od paleolitu až po deväťdesiate roky 20. storočia, ako aj o hospodárskych, spoločensko-politických a kultúrnych pomeroch tunajšieho obyvateľstva. Doplnená je údajmi o prírodných pomeroch a kvalite životného prostredia, samostatnou kapitolou o dejinách obce Orkucany a obsiahlym súpisom použitých prameňov a literatúry. Knihu, ktorú vydal Mestský úrad v Sabinove za finančnej podpory Fondu kultúry Pro Slovakia, odporúčame do pozornosti všetkým, ktorí sa o uvedený región zaujímajú.

E. Miroššayová

ŽIVOT A DIELO VOJTECHA ZAMAROVSKÉHO. Zborník prednášok z odborného seminára venovaného 80. narodeninám spisovateľa, publicistu a bádateľa. Vydalo: Mesto Trenčín a Trenčianske osvetové stredisko Trenčín s finančným príspevom Spolku slovenských spisovateľov Bratislava, 1999. Z obsahu vyberáme: PhDr. B. Dokoupil, CSc., Ústav dejín českej literatúry ČAS, Brno: Tvorba Vojtecha Zamarovského v kontextu literatúry faktu. Mgr. V. Mi-

rošová, Štátny okresný archív Trenčín: Genealógia rodu Zamarovských. PhDr. O. M. Malevič, bohemista a prekladateľ, Peterburg: Diela Vojtecha Zamarovského a ich ohlas v Rusku. PhDr. Pavel Dvořák, spisovateľ a publicista, Bratislava: Inšpirácia diela Vojtecha Zamarovského pre poznanie najstarších dejín Slovenska. Prof. PhDr. M. Jurčo, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica: Popularizácia presahovaná literárnosťou.

T. Nešporová

Spiritza, J.: JOZEF HLINKA. Vydalo SNM Národné múzejné centrum. Edícia Medailóny. Bratislava 2000. 43 s., početné čb fotografie v texte. Autor pútavou formou predstavuje čitateľom životné osudy jedného zo zakladateľov profesionálnej numizmatiky na Slovensku a jeho vedecký prínos pre rozvoj danej disciplíny. Publikácia obsahuje aj 297 položiek personálnej bibliografie Dr. J. Hlinku z r. 1955-1992, ktorú vypracovala J. Hlinková.

Kolektív: OBEC ŽIKAVA. 1075 - 2000. Žikava 2000. 156 s., asi 30 čb a farebných fotografií v texte a v osobitnej prílohe. História obce spracovali M. Kováč, J. Fábryová a Š. Díreš.



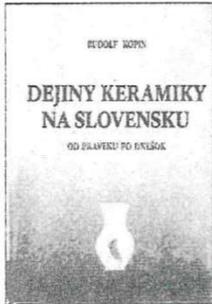
TATRY A PODTATRANSKÁ OBLASŤ (zodpovedná redaktorka W. Skupieň). Poprad 2000. 376 s., početné fotografie v texte, mapová príloha. Dejiny slovenskej časti podtatranskej oblasti spracovali P. Roth, F. Žifčák, B. Malovcová, poľskej časti Z. Moździerz, J. M. Roszkowski, M. Jasiński.

Mlynka, L. a kol.: **VOLKOVCE 1275 - 2000**. Bratislava 2000. 238 s., včítane obrazovej prílohy. Dejiny obce spracoval V. Biroš.

Repková, M. - Buc, E.: **NOVÁ LUBOVŇA**. 690. výročie prvej písomnej zmienky. Nová Ľubovňa 1998. 32 s., dejiny obce spracoval I. Chaloupecký.

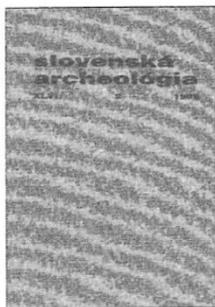
Kollárová, Z. a kol.: **DEJINY ŽDIARU A TATRANSKEJ JAVORINY. 1590 - 2000**. Ždiar 2000. 267 s., čb a farebné fotografie v prílohe. Dejiny obce spracovali P. Roth, Z. Kollárová, B. Malovcová.

J. Hunka



Kopin, R.: DEJINY KERAMIKY NA SLOVENSKU OD PRAVEKU PO DNEŠOK. Vydavateľstvo ORIENS, Košice 1999, 271 s., brož. väzba. Kniha vyšla s finančným príspevkom Štátneho fondu kultúry PRO SLOVAKIA a ďalších sponzorov. Jedným zo štyroch recenzentov je PhDr. M. Lamiová-Schmiedlová, CSc.

STUDIA MEDIAEVALIA PRAGENSIA IV. Univerzita Karlova v Praze Nakladatelství Karolinum. Praha 1999. 139 s., brož. väzba. Autori venovali toto číslo k pocte 70. narodenín PhDr. Jiřího Zemana, CSc. 10 príspevkov venovaných problematike rímskej doby, slovanskému obdobiu a včasnému stredoveku. Zo slovenských autorov je tu príspevok D. Bialekovej: K otázke výskytu tzv. "chlebcov" u Slovanov.



SLOVENSKÁ ARCHEOLÓGIA XLVII-2, 1999. Archeologický ústav SAV Nitra 2000. 167 s., pevná väzba. Z obsahu: Kaminská, E.: Travertínová lokalita Hôrka v kontexte stredopaleolitického osídlenia Slovenska; Batora, J.: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Jelšovciach vo svetle kultúrnych vplyvov a kontaktov; Březinová, G.: Sídliisko z doby laténskej v Nitre-

Šindolke a jeho postavenie v rámci regiónu stredného Ponitria; Lamiová-Schmiedlová-M. Tomášová, B.: Nálezový horizont z prelomu doby rímskej a doby sťahovania národov na viacvrstvovom sídlisku v Ostro-

vanoch; Pawlikowski, M.: Výsledky mineralogického výskumu amfory zo Slovenska; Bibliografie: RNDr. C. Ambros, CSc., PhDr. D. Bialeková, CSc., 3 správy a 2 recenzie.

POCTA VÁCLAVOVI MENCLOVI. Zborník štúdií k otázke interpretácie stredoeurópskeho umenia. Zostavili D. Bořutová a Š. Oriško, Katedra dejín výtvarného umenia FiF UK, Bratislava, 2000. 221 s., brož. väzba. Vydanie zborníka umožnil grant Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a príspevok Fondu výtvarných umení. 221 s., brož. väzba. Predstavuje výber trinástich štúdií renomovaných stredoeurópskych bádateľov reflektujúcich odkaz Václava Mencla. Z obsahu vyberáme: Štefanovičová, T.: Výsledky archeológie vo vzťahu k dielu a názorom Václava Mencla; Rodzinska-Chorazy, T.: Veľkomoravská trojkoncha na Devíne medzi antickou a stredovekom; Oriško, Š.: Poznámky k románskemu reliéfnemu torzu z Nitry / tzv. torzo s donátorom.



ALMANACH KULTÚRNEHO DEDIČSTVA. Zostavil: Peter Baxa. D&D Studio, spol. s r. o. Bratislava, 2000, 274 s., pevná väzba. Almanach vznikol na základe publikovaných údajov a informácií, ktoré autorom jednotlivých častí a zostavovateľovi poskytli pracovníci múzeí, galérií, knižníc a ostatných kultúrnych inštitúcií. Sú tu zastúpené múzeá a múzejné zariadenia, galérie a galerijné zariadenia, archívy, knižnice, ochrana a obnova pamiatok, iné verejnoprávne ustanovizne, starožitnosti, antikvariáty, školstvo, veda, nadácie, spolky, spoločnosti..., zberateľstvo a služby.

Vančo, M.: STREDOVEKÉ ROTUNDY NA SLOVENSKU. 9.-13. STOROČIE. Vydalo vydavateľstvo Chronos ako svoju 19. publikáciu v edícii MVSAEVM HOMINIS zv. 2, Bratislava 2000. 194 s., bož. väzba. Pútavou formou spracovaná problematika.

Batora, J.: DAS GRÄBERFELD VON JELŠOVCE/SLOWAKEI. Ein Beitrag zur Frühbronzezeit im nordwestlichen Karpatenbecken. Teil 1, 2. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Band 16. Verlag Oetker/Voges. Kiel 2000. 617 s. 87 tabuliek a prílohy. Brož. väzba. V práci sú prezentované i výsledky analýz z Jelšoviec z iných vedných disciplín od autorov: J. Görtsdorf, J. Jakab, Š. Poláčik, E. Pernička, C. W. Beck, M. Fabiš, J. Šteffek, L. Illášová.





ARCHAEOLOGIA HISTORICA 25/2000. Editor Vladimír Nekuda. Sborník příspěvků přednesených na 31. konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky s hlavním zaměřením na středověké město a jeho zázemí. Banská Bystrica 27.-30. září 1999. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Pamiatkový ústav Bratislava, Stredisko Banská Bystrica. Brno 2000.



KTO JE KTO V SLOVENSKEJ AKADÉMII VIED. Zostavila Mária Macková. VEDA vydavateľstvo SAV, Bratislava 2000. 196 s., pevná väzba. Z úvodu zostavovateľky publikácie vyberáme: "Diela typu Kto je kto patria v modernom svete už neodmysliteľne k základným zdrojom informácií o významných osobnostiach. Pre

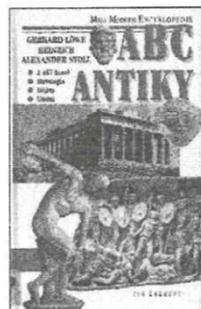
oblasť vedy je takáto publikácia spracovaná po prvý raz ... v presvedčení, že takáto publikácia bude prvým prehľadom o ľuďoch, ktorí svojou prácou prispievajú k rozvoju vedy na Slovensku."

SLOVAKS IN THE CENTRAL DANUBIAN REGION IN THE 6th TO 11th CENTURY. Collection of papers from the conference held, 30.11.-1.12.1999 in Nitra. Slovenské národné múzeum. Bratislava 2000. 232 s. brož. väzba. Obsahuje trinásť štúdií venovaných uvedenej problematike.



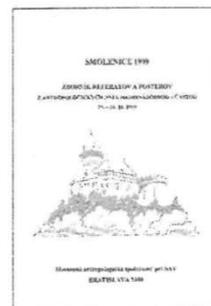
PATINCE 2000. Archeológia na prahu tretieho tisícročia očami študentov II. Nitra 2000. Zborník referátov z medzinárodnej konferencie študentov archeológie v Patinciach 28. 4.- 1. 5. 2000. 64 s., 2 prílohy, brož. väzba. Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa, Katedra archeológie Nitra.

Cibara, J.: ŽITAVANY A ICH KORENE. História obcí Kňazice a Opatovce nad Žitavou. 110 s. brož. väzba.

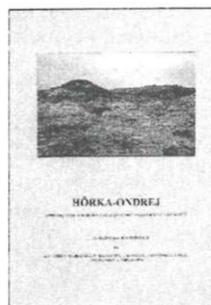


Löwe, G. - Stoll, H. A.: ABC ANTIKY. Malá moderní encyklopedie, sv. 6. Z nemeckého originálu Die Antike in Stichworten vydaného v Lipsku v roku 1969, preložil Dalibor Plichta. Revíziu a doplnenie českého vydania urobil PhDr. V. Marek, CSc. Vydalo vydavateľstvo Ivo Železný, Praha 2000, kvalitná farebná tlač, pevná väzba.

SMOLENICE 1999. Zborník referátov a posterov z antropologických dní s medzinárodnou účasťou 25.-26. 10. 1999. Vydala Slovenská Technická Univerzita v Bratislave vo vydavateľstve STU pre Slovenskú antropologickú spoločnosť pri SAV, Bratislava 2000. 218 s., brož. väzba. Z referátov vyberáme: Beňuš, R.: Časovopriestorový kontext kostrovej populácie z ranostredovekého pohrebiska Devín-Hrad (11.-12. stor. n. l.), Bodoriková, S.: Determinácia pohlavia pomocou deskriminačnej analýzy metrických znakov trvalých zubov u jedincov zo slovansko-avarského pohrebiska v Šebastovciach, Thurzo, M., Šefčáková, A., Staššiková-Štukovská, D.: Nezvyčajné tafonomické aspekty slovanského hrobu 401/99 z Boroviec, okr. Piešťany.



Kaminská, E.: HÔRKA -ONDREJ RESEARCH OF A MIDDLE PALAEO LITHIC TRAVERTINE LOCALITY. S príspevkami od: D. C. Ford, E. Hajnalová, J. Horáček, J. Kovanda, V. Ložek, J. Mlíkovský, L. Smolíková. Archaeologica Slovaca Monographiae. Fontes, Tomus XVII, Archeologický ústav SAV, Nitra 2000. 202 s., 74 obrázkov, 40 tabuliek, 2 diagramy. Brož. väzba.



ATLAS CIRKVI, NÁBOŽENSKÝCH SPOLOČNOSTÍ A RELIGIOZITY SLOVENSKA. Editor: doc. RNDr. Štefan Poláčik, CSc. Chronos, Bratislava 2000. 150 s. a 45 farebných mapových príloh. Publikácia vyšla za pomoci Ekumenickej rady cirkví v SR a Rakúskeho ústavu pre východnú a juhovýchodnú Európu, pobočka Bratislava.

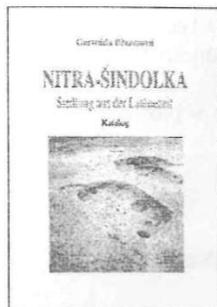
COMPLEX OF UPPER PALEOLITHIC SITES NEAR MORAVANY, WESTERN SLOVAKIA. Vol. III. Late Gravettian shouldered points horizon sites in the Moravany-Banka area. Edited by Janusz K. Kozłowski. Archaeological Institute-Nitra, Institute of Archaeology-Jagiellonian University, Cracow, JAMIS, 2000 Nitra, 180 s. brož. väzba.



VEĽKÝ ATLAS STRATENÝCH CIVILIZÁCIÍ. Z francúzskeho originálu Le Grand atlas des civilisations disparues 1997 preložili M. Kováčová



a B. Ferenčuhová. Vydali Mladé letá, Bratislava 2000. 318 s. množstvo farebných a čierno-bielych príloh, kvaiitná tlač, formát A4, pevná väzba.



Březinová, G.: NITRA-ŠINDOLKA. SIEDLUNG AUS DER LATENEZEIT. KATALOG. Archaeologica Slovaca Monographiae. Tomus VIII. Nitrae MM. Veda vydavateľstvo SAV Bratislava 2000, 344 s., brož. väzba. V práci sú samostatné príspevky od autorov: E. Hajnalová, M. Fabiš, L. Illášová, J. Spišiak, J. Kotulová, V. Sitár, P. Ženiš.

PRAMENE K DEJINÁM SLOVENSKA A SLOVÁKOV II. Slovensko očami cudzincov. Vzácné správy o histórii nášho územia od 6. do 10. storočia tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu. Literárne informačné centrum Bratislava 1999, 311 s. pevná väzba. Vedecký redaktor II. Zväzku: Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc. Autori: PhDr. R. Marsina, DrSc., PhDr. J. Steinhübel, CSc., PhDr. J. Lukačka, CSc., Prof. PhDr. J. Paulfny, DrSc.



Klčo, M.: NUMIZMATICKÁ ZBIERKA BALNEOLOGICKÉHO MÚZEA V PIEŠŤANOCH (HISTORICKÉ SÚVISLOSTI). Vydalo Balneologické múzeum Piešťany 2000, 36 s., brož. väzba. Lektorovali: PhDr. J. Hunka, CSc., PhDr. V. Krupa.

STUDIA ARCHAEOLOGICA SLOVACA MEDIAEVALIA II 1999. Bratislava 2000. 223 s., brož. väzba. Štúdie: Charvát, P.: Na počiatku bolo slovo: České kresťanství do roku tisíc; Lesák, B. - Musilová, M.: Hrobové celky z druhej polovice 9. až prvej polovice 10. storočia na území Štátnej mestskej pamiat-

kovej rezervácie Bratislava; Šeščáková, A.: Antropologická analýza hrobových celkov na území Štátnej pamiatkovej rezervácie Bratislava; Homza, M.: Pokus o určenie obrazu sv. Ľudmily a jeho typológia vo svetle homílie Factum est; Nemeš, J.: Testament ako prameň materiálnej kultúry stredoveku; Pucko, V.: Novgorodská kamennaja rezba na rubeže XIII.-XIV. vekov: Stanovlenie tradícií; Vančo, M.: Architektonický rozbor rotundy na Trenčianskom hrade; Hunka, J. - Novosedlík, P.: Výnimočný objav anglickej mince z Hrnčiaroviec pri Trnave; Tomášová, B.: Nálezy z hradu Solivar; Uličný, M. - Ďurišová, M.: Stredoveká keramika z Košíc.

ETNOS A MATERIÁLNA KULTÚRA. Bratislava 2000. Zostavil E. Krekovič. Vydal STIMUL (FiFUK) pre Slovenskú archeologickú spoločnosť. 91 s., brož. väzba. V zborníku je osem príspevkov.



LEXIKÓN ERBOV ŠLACHTY NA SLOVENSKU I. TRENČIANSKA STOLICA. Šľachta Trenčianskej stolice podľa súpisov z roku 1596 a 1646/47. Texty Frederik Federmayer, kresby Denis Pongrácz. Vydali Hajko&Hajková, knižné vydavateľstvo, Bratislava 2000 s finančnou podporou sponzorov. Vytlačila Svornosť, a.s. 331 s., 27 farebných príloh, pevná väzba.

METALLGEWINNUNG UND VERARBEITUNG IN DER ANTIKE (Schwerpunkt Eisen) 2000. Herausgegeben: H. Friesinger - K. Pieta - J. Rajtár. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes. Tomus III. Nitra. 212 s., brož. väzba. Zborník referátov z VIII. Medzinárodného sympózia: "Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum", Zwettl, 4.-7. december 1995.



Publikácie, ktoré vydal AÚ SAV je možné zakúpiť v Knižnici AÚ SAV, Akadamičká 2, 949 21 Nitra.
E-mail: nrauhalm@sav.savba.sk



POZVÁNKA

Výstavy Podunajského múzea v Komárne



Dňa 16. marca 2001 sa v hlavnej budove múzea na Palatínovej ulici otvorili dve výstavy: Usporiadateľom prvej pod názvom „Avarske pohrebisko a sídlisko v Komárne-Lodeniciach“ je Podunajské múzeum Komárno. Druhá výstava pod názvom „Križ a polmesiac“ je spoločnou prezentáciou Podunajského múzea v Komárne, Vlastivedného múzea v Nových Zámkoch a Balassa Bálint múzea v Ostrihome.

Redakcia

Výstava „Kultové skalné rytiny pravekej Európy“ v Trnave

Súčasnú, ako aj to dávno minulé umenie má svoje rôznorodé podoby, prostredníctvom ktorých vnímame človeka, jeho myšlienky, ale i schopnosti tieto myšlienky vyjadrovať.

Ako odraz istej doby a chápania vtedajšieho sveta sa nám prihovárajú najmä umelecké prejavy pravekých ľudí. Pre súčasníkov sú mimoriadne príťažlivé najmä tým, že sú iba „plochými stopami“, čím poskytujú možnosť voľných interpretácií. Tieto stopy síce ukazujú istý smer, no neponúkajú ten ďalší, rovnako podstatný rozmer prečo a ako. Aj napriek tomu, že sa môžeme týchto zhmotnených prejavov ľudského myslenia dotýkať svojimi rukami, tak ako to kedysi robili oni, nemôžeme sa v nich s nimi navzájom stretnúť.

Takto nemo, no pre nás jednako výrečne sa prihovárajú aj skalné rytiny, ktoré pre Slovensko v r. 1996 znovuobjavilo občianske združenie CHRONOS. Jeho členovia (väčšinou religionisti z UK v Bratislave) sa v spomínanom roku podujali počas expedície Rock Carvings '96 zmapovať kultové skalné rytiny Talianska a Francúzska. Z oblastí Valle Camonica (údolie Kamonika) a Valee des Merveilles (údolie Zázrakov) priniesli početnú kolekciu odtlačkov, prekresieb a sadrových odliatkov, dokumentujúcich duchovný život ľudí v praveku a stredoveku. Výsledky boli napokon prezentované v r. 1998 premiérovou výstavou v SNM v Bratislave.

Výjavy zo života pravekých ľudí sa na Slovensku dajú síce porovnávať azda iba s maľovanými scénami na nádobách z kalenderberských kniežacích mohýl doby železnej, ale z hľadiska analógií majú skalné rytiny pre hmotnú kultúru slovenského praveku svoj nepochybný význam.

V období od 23.3. do 22.4. roku 2001 je výstava Kultové skalné rytiny pravekej Európy prístupná aj pre návštevníkov Západoslovenského múzea v Trnave, odkiaľ sa presunie do Tribečského múzea v Topoľčanoch. Výstavu v Trnave zorganizovalo miestne múzeum v spolupráci s občianskym združením Chronos a Slovenskou spoločnosťou pre štúdium náboženstiev pri SAV. V priebehu r. 2002 pripravuje združenie Chronos druhú časť výstavy o skalných rytinách, tentoraz z expedície uskutočnenej v r. 1998 po Švédsku.

J. Urminský



REDAKČNÁ VÝZVA

Redakcia Informátora SAS pri SAV oznamuje všetkým záujemcom o uverejnenie príspevkov, že rukopisy spolu s obrazovými prílohami a disketou môžu priebežne zasielať na adresu uvedenú v tiráži (anonsy o akciách, ktoré sa realizovali alebo sa budú realizovať, o nových knihách, projektoch, výskumoch, nálezoch, jubileách členov SAS, teda o všetkom, čo súvisí s činnosťou Slovenskej archeologickej spoločnosti a so záujmami jej členov).

Za znenie a obsah príspevkov zodpovedajú autori

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavný redaktor: PhDr. G. Březinová, CSc. Redakčná rada: PhDr. Z. Farkaš, PhDr. L. Kaminská, CSc.,
Mgr. R. Masaryk, PhDr. M. Salaš, CSc. Počítačová sadzba: G. Březinová, R. Masaryk. (Na embléme pintadera
zo 6. stor. pred n. l. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettovej.).
Vytlačilo: Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre.